

11. Leheza, Y., Len, V., Shkuta, O., Titarenko O., & Cherniak, N. (2022). Foreign experience and international legal standards for the application of artificial intelligence in criminal proceedings (Зарубіжний досвід та міжнародно-правові стандарти застосування штучного інтелекту у кримінальному процесі). *Revista De La Universidad Del Zulia*, 13(36), 276–287. <https://www.produccioncientificaluz.org/index.php/rluz/article/view/37557/41177>

12. Oleh Shkuta, Maksym Komiienko, Mykola Yankovyi (2022) Foreign experience of preventing military and economic crimes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 8 № 4. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», (2022). P. 185–190. <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1937/1946>

13. Shkuta, O., Leheza, Y., Telelym, I., Anosienkov, A., & Yaroshak, O. (2024). National Security in the Conditions of the Russia-Ukraine War: Legal Regulation and Islamic Law Perspectives. *Al-Ahkam*, 34(1), 99–120. <https://doi.org/10.21580/ahkam.2024.34.1.20413>

14. Shkuta, Oleh, Tarasenko, Oleksandr, Shvets, Dmytro. Legal Regulation of Access to Justice in Cases Related to the Protection of the Rights of Military Officers and Conscript During the Conditions of Martial State in Ukraine. *Law of Justice Journal*. 38 (2). 2024. 6–21. DOI: 10.5335/rjd.v38i2.15920

15. Shkuta O.O. Crimes in the Military Sphere: Reasons and. *European Reforms Bulletin*. № 2, 2020. С. 74–77. <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1845/1/74-77.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-425-5-38>

ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ СУДДЯМИ

Ціпотан Юрій Павлович

*заступник начальника відділу НАБУ,
аспірант кафедри криміналістичного забезпечення
та судових експертиз*

*Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Корупція є однією із найбільших загроз розвитку та стабільності держави за часів незалежності. Корупція сьогодні є однією з основних загроз економічній безпеці України. 36 балів зі 100 можливих отримала

Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2023 рік, і тепер наша країна посідає 104 місце поміж 180 країн [1].

Розслідування будь-якого кримінального правопорушення потребує проведення комплексу слідчих (розшукових) дій. Відповідно до структури глави 20 КПК України до системи слідчих (розшукових) дій відноситься, в тому числі, проведення експертизи [2].

Українські вчені-криміналісти та процесуалісти багато приділяють уваги вивченню питань теоретичним засадам проведення експертизи, залучення експерта до кримінального провадження та проведення експертизи. Привертають увагу праці вчених та практиків, присвячені різним аспектам судової експертизи: А. В. Бідняка, Г. С. Бідняка, В. Г. Гончаренко, І. В. Гори, А. В. Іщенко, Н. І. Клименка, Ю. О. Пілюкова, І. В. Пиріга, Є. Ю. Свобода, М. Й. Сегай, Е. Б. Сімакова-Єфремян, Р. Л. Степанюк, О. М. Шрамка, М. Г. Щербаковського, В. В. Юсупова, які на монографічному рівні дослідили концептуальні положення використання спеціальних знань при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень, підкресливши значення судової експертизи як процесуальної форми використання спеціальних знань.

Процесуальною формою використання спеціальних знань, що дозволяє слідству та суду отримувати нові відомості, які мають доказове значення і не можуть бути здобуті іншим процесуальним способом, є судова експертиза.

Судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [3].

При розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень, вчинених судьями важливо та необхідно використовувати всі наявні та доступні законні засоби збирання доказів, до яких, у тому числі, відноситься проведення експертизи. За період з 2016 по 2023 рр. Вищий антикорупційний суд ухвалив 34 вироки відносно суддів. Мотивувальна частина майже кожного із цих вироків містить посилання на висновки судових експертів

М. Г. Щербаковський відносить проведення експертизи до слідчих (розшукових) дій та зазначає, що «... вчені у слідчих (розшукових) діях стосовно їх сутності розглядають переважно процесуальну сторону, яка унормована кримінально-процесуальним законом, тому з поля їхнього зору випадає пізнавальна сутність слідчих (розшукових) дій». Також вчений констатує, що «пізнавальна сторона слідчої дії полягає в отриманні фактичних даних і відомостей про обставини кримінального правопорушення, що підлягають доказуванню» [4, с. 281].

І.В. Пиріг пропонує розрізняти поняття «проведення експертизи» та «призначення експертизи» включаючи ознаки, притаманні слідчим (розшуковим) діям, виключно в «призначенні експертизи» [5, с. 59, 64].

Підтримуємо точку зору вчених, які схильні користуватися конструкціями, визначеними законодавцем, та розглядати проведення експертизи як слідчу (розшукову) дію, метою якої є отримання доказів у вигляді фактичних даних, викладених у висновках експертів.

Таким чином, законодавець визначає відповідне місце в структурі КПК України, проведення експертизи цілком відповідає пізнавальній сутності слідчої (розшукової) дії: в результаті проведення експертизи відбувається отримання доказів – фактичних даних про обставини кримінального правопорушення, які містяться у висновку експерта.

Ми погоджуємося з науковцями, що стверджують, що проведення експертизи – це специфічна слідча (розшукова) дія, оскільки суб'єктом безпосереднього отримання фактичних даних про обставини, пов'язані з подією правопорушення, виступає не слідчий чи прокурор, а інший суб'єкт, залучений до проведення експертизи. Висновки експертів є процесуальним джерелом доказів, а, відповідно, фактичні дані, викладені в ньому, – доказами [6, с. 1044].

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених цим Законом. Причому виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних та судово-психіатричних експертиз.

В ч. 2 ст. 7 Закону «Про судову експертизу» наведений вичерпний перелік державних спеціалізованих установ, до яких належать: науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства Юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи міністерства охорони здоров'я України; експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України [3].

Під час анкетування детективів НАБУ та вивчення судових вироків ми проаналізували, що орієнтовно 90% звернень для проведення експертизи – це звернення до експертних служб МВС України (ДНДЕКЦ МВС України; Київський НДЕКЦ МВС України) та СБУ України (Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз СБУ України), науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства

Юстиції України (Київський науково-дослідний інститут судових експертиз, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. Проф. М. С. Бокаріуса), а також Львівська обласна клінічна психіатрична лікарня(40%), Київська обласна клінічна психіатрична лікарня (60%).

Для того, щоб правильно визначити та розуміти, який клас (вид) експертизи планується провести з метою встановлення фактичних даних про обставини корупційного кримінального правопорушення, слід керуватися класифікацією судових експертиз, наведеною в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень

Згідно з результатами вивчення кримінальних проваджень, аналізу вироків, проведених наукових досліджень під час розслідування корупційних кримінальних правопорушень, вчинених суддями найбільш поширеними експертизами є: судова криміналістична експертиза аудіо-, відеоматеріалів; судова експертиза документів; судова портретна експертиза; судова почеркознавча експертиза; судова комп'ютерно-технічна експертиза; судова дактилоскопічна експертиза; психологічна експертиза; судова лінгвістична (семантико-текстуальна) експертиза. Перелічені види експертиз вирішують ідентифікаційні та діагностичні завдання, а саме: встановлення виконавця рукописного тесту (підписів) у документі на паперових носіях; належність слідів рук конкретним особам, що залишені на предметах неправомірної вигоди; тотожність зразків голосу людини з голосом на фонограмі та інші[8, с. 116–117].

Отже, судова експертиза є найбільш вагою формою використання спеціальних знань у процесі доказування обставин корупційного кримінального правопорушення. Використання можливостей експертизи як засобу збирання доказів, набуває вагомого значення, на наш погляд, під час розслідування корупційних кримінальних правопорушень, вчинених суддями

Література:

1. Індекс сприйняття корупції-2023. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryinyattya-koruptsiyi-2023/>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 18.08.2024).

2. Про судову експертизу: закон України від 25.02.1994 року № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення 18.08.2024).

3. М.Г. Щербаківський. (2015) Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків : В деле. 560 с.

4. Пиріг І.В. Щодо питання віднесення судової експертизи до слідчих (розшукових) дій. *Криміналістика і судова експертиза*. 2019. (64). С. 58–68.

5. П.Є. Антонюк, І.В. Сорока, О.В. Чупріна. Проведення експертизи як засіб збирання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з державним фінансуванням галузі охорони здоров'я. *Наукові перспективи*. 2024. № 2 (44). С. 1042–1053. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2\(44\)-1042-1053](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-1042-1053)

6. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98 року № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>. (дата звернення 18.08.2024)

7. Svoboda Eugenia, Tsipotan Yurii. Use of forensic examination opportunities during the investigation of corruption criminal offenses committed by judges. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2024, Issue 1. P. 115–118.

8. Судова почеркознавча експертиза у кримінальних провадженнях про корупційні правопорушення: методичні рекомендації / В. В. Юсупов, Є. Ю. Свобода, О. М. Шрамко, Ю. О. Пілюков, А. А. Саковський. Київ : нац. акад.внутр.справ, 2023. 46 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-425-5-39>

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У СПРАВАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЙНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ: АДМІНІСТРАТИВНИЙ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Черкашин Ілля Володимирович

адвокат

Боротьба з корупційною злочинністю та хабарництвом є однією з найгостріших соціальних проблем сучасності, вирішення якої має ключове значення для багатьох країн. Це стосується і України, де хабарництво вже давно стало деструктивним фактором, що ставить під загрозу національну безпеку та основи конституційного ладу країни. В процесі здійснення кримінального провадження у справах пов'язаних з фактами корупції важливе значення набуває забезпечення конфіденційності учасників процесу.